

‘Μεταπολίτευση: 50 χρόνια μετά’ – «Η οικονομία υποτάχθηκε στην πολιτική»

Τα διδάγματα και οι άβολες αλήθειες από τους πρωταγωνιστές της Μεταπολίτευσης

Στιγμιότυπο από τη συζήτηση του Αλέξη Παπαχελά και του Κώστα Κωστή με τον πρωθυπουργό Κυριάκο Μητσοτάκη, κατά την πρώτη ημέρα του συνεδρίου, που φιλοξενείται στην Εθνική Πινακοθήκη και συνδιοργανώνουν η «Καθημερινή», το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, το Οικονομικό Φόρουμ Δελφών και το Ελληνικό Παρατηρητήριο του London School of Economics. [INTIME NEWS]

Βασίλης Κωστούλας

Ιωάννα Φωτιάδη

Kathimerini.gr, 01.03.2024

Εχει τελειώσει η **Μεταπολίτευση**; Τι διδάγματα αφήνει πίσω της; Είναι θετικό το πρόσημο; Πρόκειται για βασικά ερωτήματα, τα οποία οδήγησαν την πρώτη ημέρα των εργασιών του τριήμερου συνεδρίου με θέμα **«Μεταπολίτευση: 50 χρόνια μετά»**. Την εκδήλωση συνδιοργανώνουν στην Εθνική Πινακοθήκη η **«Καθημερινή»**, το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης (**MIET**), το **Οικονομικό Φόρουμ Δελφών** και το Ελληνικό Παρατηρητήριο του **London School of Economics**, με στόχο πρωταγωνιστές της Μεταπολίτευσης «να μιλήσουν ειλικρινά» για τις άβολες αλήθειες οι

οποίες συνόδευσαν ορόσημα όπως η μετάβαση στη δημοκρατία, η ένταξη στην πυρήνα της Ευρώπης και η δεκαετής κρίση χρέους.

Ξεχωριστό ενδιαφέρον παρουσίασε η **έρευνα της Pulse RC** για τη στάση της κοινής γνώμης απέναντι στη μεταπολιτευτική περίοδο. Η δημοσκόπηση φώτισε τις διαφορετικές προσεγγίσεις με βάση την παράμετρο της ηλικίας και τελικά της χρονικής εγγύτητας σε πολιτικές και καταστάσεις που καθόρισαν τις εξελίξεις. Εξ ου και το συμπέρασμα ότι όσο κάποιος απομακρύνεται από ιστορικά γεγονότα που ταυτίστηκαν με τη Μεταπολίτευση, τόσο πιο απαιτητικός και επιφυλακτικός καθίσταται μπροστά στα κεκτημένα της ελληνικής δημοκρατίας.

«Η οικονομία υποτάχθηκε στην πολιτική» ήταν μία από τις απόψεις που διατυπώθηκαν και ενδεχομένως απαντά στο ερώτημα γιατί η Ελλάδα εμφανίζει εξαιρετικά χαμηλούς ρυθμούς **ανάπτυξης** τα τελευταία 50 χρόνια· ο μέσος όρος ξεπερνά μετά βίας το 1% του ΑΕΠ. Σημαντικό χώρο κατέλαβε στα πάνελ της συζήτησης η παράμετρος του πολιτικού κόστους, στη μορφή ομολογίας από κεντρικά πρόσωπα της μεταπολιτευτικής περιόδου, «υπήρχαν μέτρα τα οποία δεν μπορούσαν να ληφθούν για πολιτικούς λόγους».

«Όταν ρώτησα τον τότε πρωθυπουργό “γιατί εγώ;» μου απάντησε “για να μείνει η χώρα στην Ε.Ε.», είπε στον Νότη

Με όχημα την περισυλλογή και στόχο την αυτοκριτική, καταγράφηκαν εξάλλου αξιοσημείωτες εξάρσεις ειλικρίνειας, όπως τις εκμαίευσε το δημοσιογραφικό δυναμικό της «Καθημερινής». Από τις πιο χαρακτηριστικές, οι αποστροφές τριών πρώην «τσάρων» της ελληνικής οικονομίας, οι οποίοι μοιράστηκαν με το κοινό αποφάσεις για τις οποίες μετάνιωσαν: Ο κ. **Τσακαλώτος** την προκαταβολή φόρου την περίοδο που οι επιχειρήσεις ασφυκτιούσαν, ο κ. **Παπακωνσταντίνου** το επίδομα αλληλεγγύης σε συνθήκες τρικυμίας και ο κ. **Αλογοσκούφης** τη δήλωση ότι η ελληνική οικονομία ήταν θωρακισμένη παρότι στόχευε στον κατευνασμό των αγορών.

Όπως αναμενόταν, τα βλέμματα προσείλκυσε μία από τις σπάνιες δημόσιες εμφανίσεις του πρώην πρωθυπουργού **Λουκά Παπαδήμου**, ο οποίος ανέλυσε τους λόγους για τους οποίους υπερασπίζεται ακόμη και σήμερα τόσο τη συμμετοχή στην **Ευρωζώνη** όσο και την ανάγκη αναδιάρθρωσης του ελληνικού χρέους την περίοδο που τελικά εφαρμόστηκε το πρόγραμμα ανταλλαγής ομολόγων, PSI. Κεντρικό σημείο της διάγνωσης γύρω από τις διαχρονικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας, η εκτίμησή του ότι η μακροοικονομική πολιτική για την ενίσχυση της ζήτησης δεν συνδυάστηκε με μεταρρυθμίσεις για την ενίσχυση της προσφοράς. Δήλωσε, πάντως, αισιόδοξος για το μέλλον της Ελλάδας, το οποίο ωστόσο συνέδεσε και με το μέλλον της Ευρώπης.

Μεγάλες αποφάσεις, δοκιμασίες και σύγχρονες προκλήσεις

Σε ένα γεμάτο αμφιθέατρο, ο διευθυντής της «Κ» **Αλέξης Παπαχελάς** διαδέχθηκε στο βήμα τη διευθύντρια της Εθνικής Πινακοθήκης **Συραγώ Τσιάρα** και χαιρέτισε την έναρξη του συνεδρίου περιγράφοντας τα κίνητρα της διοργάνωσης: «Η ιδέα ξεκίνησε πριν από δύο χρόνια. Είναι μια πρωτοβουλία που μπορεί να

μας μάθει κάτι για το μέλλον. Να δούμε τι είναι η Μεταπολίτευση και τι έχουμε διδαχθεί από αυτήν. Θέλαμε να έχουμε μαζί μας ανθρώπους που έχουν χειριστεί την τύχη της χώρας. Και θέλαμε να έχουμε πολυφωνία», ανέφερε χαρακτηριστικά, αφιερώνοντας την εκδήλωση στον επιχειρηματία Κώστα Αποστολίδη, ο οποίος έφυγε προ ημερών από τη ζωή.

Το κοινό καλωσόρισαν στη συνέχεια ο πρόεδρος του Μορφωτικού Ιδρύματος Εθνικής Τραπέζης **Γκίκας Χαρδούβελης** και ο ιδρυτής και πρόεδρος του Οικονομικού Φόρουμ Δελφών Συμεών Τσομώκος. Ο κ. Χαρδούβελης κάλεσε τους ομιλητές του συνεδρίου «να μιλήσουν ειλικρινά» για τις παθογένειες της Μεταπολίτευσης, κάνοντας λόγο για μία περίοδο χαμηλών οικονομικών επιδόσεων, με μέσο όρο ανάπτυξης στο 1,3% του ΑΕΠ. Μεταξύ άλλων, επεσήμανε την ανάγκη διακομματικής συναίνεσης σε τουλάχιστον δύο θέματα, όπως το δημογραφικό και η εκπαίδευση. Από την πλευρά του ο κ. Τσομώκος αναφέρθηκε στα οφέλη που έζησε η χώρα την περίοδο της Μεταπολίτευσης, η οποία «ολοκληρώνει τον κύκλο θεμελίωσης της Ελληνικής Δημοκρατίας».

Ο Παναγιώτης Πικραμμένος, περιγράφοντας στον Αθανάσιο Ελλης κατ' ιδίαν συνομιλία του με την τότε καγκελάρια

Μέρκελ, είπε ότι «ήταν απαξιωτική» και της ζήτησε «να με αντιμετωπίσετε όπως θα κάνατε με υψηλόβαθμο Γερμανό δικαστικό». [INTIME NEWS]

Η μετάβαση

Στη συζήτηση που ακολούθησε ανάμεσα στον Αλέξη Παπαχελά και τον καθηγητή Οικονομικής και Κοινωνικής Ιστορίας του ΕΚΠΑ, διευθυντή του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης, **Κώστα Κωστή**, ο τελευταίος υπογράμμισε ότι η δημοκρατία ήρθε το 1974 μέσα από μια μεγάλη καταστροφή: «Στην Ελλάδα αγνοούμε το τι ακριβώς συνέβη. Αγνοούμε την Κύπρο και αγνοούμε επίσης πως ό,τι συνέβη στην Κύπρο οφείλεται στην Ελλάδα». Από την πλευρά του, ο διευθυντής της «Κ» αναφέρθηκε στον «υπερδικαιωματισμό» αλλά και στο «διαζύγιο με το αυτονόητο», ως χαρακτηριστικά που σημάδεψαν τη Μεταπολίτευση. Παρατήρησε πάντως ότι η μετάβαση στη δημοκρατία ήταν σε γενικές γραμμές ομαλή χωρίς μεγάλες περιπέτειες, γεγονός το οποίο ο κ. Κωστής απέδωσε στον Κωνσταντίνο Καραμανλή: «Είναι εκείνος που διαμορφώνει τον αρχικό πυρήνα του δημοκρατικού μας καθεστώτος».

Η οικονομία

«Στα 50 χρόνια της Μεταπολίτευσης η Ελλάδα είχε πολύ χαμηλούς ρυθμούς ανάπτυξης. Δεν είχε ποτέ πλεονασματικό προϋπολογισμό και όποτε καταφέραμε να έχουμε πρωτογενή πλεονάσματα αυτά δεν ήταν υπό καλές συνθήκες. Και είχε πάντα αρνητικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, κάτι που δείχνει τη διεθνή ανταγωνιστικότητά της», τόνισε ο διευθυντής σύνταξης της «Κ» Βασίλης Ζήρας, ο οποίος συντόνισε τη συζήτηση ανάμεσα στους πρώην υπουργούς Οικονομικών, Γιώργο Αλογοσκούφη, Γιώργο Παπακωνσταντίνου, Ευκλείδη Τσακαλώτο, και στον γενικό διευθυντή του IOBE, Νίκο Βέττα, τη διευθύνουσα σύμβουλο της EF Consulting Μιράντα Ξαφά και τον πρώην πρόεδρο του ΟΤΕ Παναγή Βουρλούμη.

Ο κ. Αλογοσκούφης αναγνώρισε ότι κατά τη διάρκεια της **Μεταπολίτευσης** υπήρχαν μέτρα τα οποία δεν μπορούσαν να ληφθούν για πολιτικούς λόγους. «Αν έβγαινε μια κυβέρνηση την περίοδο της ευφορίας να μειώσει τους μισθούς όπως έκανε η τρόικα, θα έφευγε στο επόμενο δευτερόλεπτο», ανέφερε χαρακτηριστικά, σημειώνοντας σε άλλη αποστροφή του: «Δεν κυβερνούν οι υπουργοί Οικονομικών. Κυβερνούν οι πρωθυπουργοί. Και αυτοί καμιά φορά δεν κυβερνούν».

«Μάθαμε να μετράμε και να προσέχουμε. Ομως δεν μάθαμε πραγματικά. Διότι το αφήγημα γύρω από την κρίση εξακολουθεί να είναι προβληματικό. Άλλες χώρες μετά από κρίσεις έχουν φτιάξει επιτροπές αλήθειας. Το μεγάλο στοίχημα είναι να αλλάξει η πολιτική κουλτούρα και να λαμβάνονται εγκαίρως οι απαραίτητες αποφάσεις», σχολίασε σε άλλο σημείο της συζήτησης ο κ. Παπακωνσταντίνου. Ο κ. Τσακαλώτος κλήθηκε να σχολιάσει τις εκτιμήσεις για το κόστος της πρώτης διαπραγμάτευσης ΣΥΡΙΖΑ: «Ήταν από τα πράγματα που με στεναχώρησαν περισσότερο. Είναι γελοίο και ασόβαρο να μιλάμε για κόστος 86 δισ.». Απέδωσε μάλιστα στους Ευρωπαίους αξιωματούχους πολιτικά κίνητρα: «Η Ευρώπη ήθελε την ήττα της Αριστεράς, ήταν λίγα τα πράγματα που θα μπορούσαμε να κάνουμε».

Ο Λουκάς Παπαδήμος, μιλώντας στον Κώστα Κωστή, χαρακτήρισε αξιοσημείωτο το γεγονός ότι «τα τελευταία χρόνια γίνεται πρόοδος για την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται για το μέλλον της χώρας». [INTIME NEWS]

Στη δυσλειτουργία της ελληνικής διοίκησης και των θεσμών, «όπως η δικαιοσύνη», στάθηκε ο κ. Βουρλούμης. «Τα ελληνικά προγράμματα ήταν 3 και διήρκεσαν 8 χρόνια, πολύ περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη χώρα. Επίσης είχαν το σκέλος της λιτότητας και των μεταρρυθμίσεων, τελικά όμως εφαρμόστηκε η λιτότητα και σε λιγότερο βαθμό οι μεταρρυθμίσεις», σχολίασε ο κ. Βέττας. Η κ. Ξαφά αναφέρθηκε στην υπόθεση του πρώην επικεφαλής της ΕΛΣΤΑΤ Ανδρέα Γεωργίου, λέγοντας ότι ο ίδιος λειτούργησε ως εξιλαστήριο θύμα για όσους ήθελαν να αποφύγουν την ευθύνη για την κρίση, «ενώ ταυτόχρονα ένωσε Ν.Δ. και ΣΥΡΙΖΑ σε ένα κοινό αφήγημα βασισμένο στη δοξασία ότι τα μνημόνια έφεραν την κρίση».

Η οικονομική πολιτική της Ελλάδας δεν ήταν συνεπής με τους περιορισμούς τους οποίους θέτει η ενιαία νομισματική πολιτική και η οποία επιδιώκει τη σταθερότητα των τιμών, σύμφωνα με τον κ. Παπαδήμο, ο οποίος χαρακτήρισε πάντως αξιοσημείωτο το γεγονός ότι «τα τελευταία χρόνια γίνεται πρόοδος για την υλοποίηση μεταρρυθμίσεων που απαιτούνται για το μέλλον της χώρας».

Ο Προκόπης Παυλόπουλος

Στις μεγάλες αποφάσεις που πήρε ο Κωνσταντίνος Καραμανλής επιστρέφοντας από το Παρίσι στην Ελλάδα, τον σχηματισμό οικουμενικής κυβέρνησης, τη γρήγορη διεξαγωγή εκλογών, την έναρξη ενταξιακών διαπραγματεύσεων στην Ε.Ε., αναφέρθηκε ο στενός του τότε συνεργάτης, **Προκόπης Παυλόπουλος**. Στη θητεία του ως Προέδρου της Δημοκρατίας αναφέρθηκε ενδελεχώς ο κ. Παυλόπουλος, ενώ συζητούσε με τον Νότη Παπαδόπουλο, δημοσιογράφο στην «Καθημερινή». «Όταν ρώτησα τον τότε πρωθυπουργό: “γιατί εγώ;”, μου απάντησε “για να μείνει η χώρα στην Ε.Ε.”», διηγήθηκε τη συνομιλία του με τον Αλέξη Τσίπρα προτού αναλάβει Πρόεδρος της Δημοκρατίας.

Ο Παναγιώτης Πικραμμένος

Στις σύγχρονες προκλήσεις της δημοκρατίας, τα fake news, την κλιματική αλλαγή αλλά και το δημογραφικό, αναφέρθηκε μεταξύ άλλων ο πρώην πρωθυπουργός και πρώην αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης, κ. **Παναγιώτης Πικραμμένος** συνομιλώντας με τον διευθυντή της αγγλόφωνης «Κ», Αθανάσιο Ελλης. Περιγράφοντας την κατ’ ιδίαν συνομιλία του με την τότε καγκελάρια Μέρκελ, ο κ. Πικραμμένος θυμήθηκε ότι «δέχθηκα έναν καταϊγισμό [...] ήταν απαξιωτική». Της υπενθύμισε ότι δεν ανήκε στο πολιτικό σύστημα της Ελλάδας. «Να με αντιμετωπίζετε όπως θα κάνατε με έναν υψηλόβαθμο Γερμανό δικαστικό».

Η δικαιοσύνη

Η λειτουργία της δικαιοσύνης και των θεσμών συζητήθηκε σε πάνελ, στο οποίο συμμετείχαν ο υπουργός Δικαιοσύνης **Γιώργος Φλωρίδης**, ο πρώην υπουργός Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης **Κώστας Σκανδαλίδης** και ο πρώην πρόεδρος

της Βουλής των Ελλήνων **Νίκος Βούτσης** υπό τον συντονισμό του δημοσιογράφου του ΣΚΑΪ, Παύλου Τσίμα. «Η Μεταπολίτευση τελείωσε το 2004 αφού η Ελλάδα μπήκε στην ΟΝΕ και στο ευρώ και έκανε τους Ολυμπιακούς Αγώνες: από τη χούντα γίναμε μία ευρωπαϊκή χώρα», ανέφερε ο κ. Σκανδαλίδης. «Από τότε, είχαν διαπιστωθεί τα κενά που υπήρχαν [...], όπως η ασυνέχεια του κράτους», προσέθεσε. «Τα τελευταία 50 χρόνια είναι ό,τι καλύτερο έχει υπάρξει στην Ελλάδα στα τελευταία 200 χρόνια», δήλωσε ο κ. Φλωρίδης.

«Είναι πάρα πολύ εύκολη η συζήτηση που αμφισβητεί την ίδια τη δημοκρατία στην Ελλάδα, με αφορμή κάποια γεγονότα και κάποιες ελλείψεις». Από την πλευρά του ο κ. **Βούτσης** σχολίασε ότι «η Βουλή έμεινε όρθια σε πάρα πολύ δύσκολες συνθήκες, ακόμα και στην πρωτόγνωρη συνθήκη της πανδημίας». Ως τη μεγαλύτερη, ωστόσο, δοκιμασία ανέφερε την παρουσία της Χρυσής Αυγής στα έδρανα. «Ήταν μεγάλη επιτυχία του 1974 ότι κάναμε τη μετάβαση στη δημοκρατία», σχολίασε ο Νικηφόρος Διαμαντούρος, ομότιμος καθηγητής του ΕΚΠΑ, «η φιλελεύθερη δημοκρατία είναι πολύ πιο σύνθετη γιατί απαιτεί ενεργούς πολίτες». Η **Καλλιόπη Σπανού**, καθηγήτρια στο ΕΚΠΑ, σχολίασε ότι «όταν οι πολιτικοί είναι πρωταγωνιστές ή όταν βρίσκονται στη θέση να ασκήσουν πολιτική και να λειτουργήσουν με τον ενδεδειγμένο τρόπο, φαίνεται ότι δεν το καταφέρνουν».